

MUĞLA SÜPER AMATÖR LİGİNDEKİ FUTBOLCULARIN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Yakup Akif AFYON¹

Sabri Can METİN²

ÖZET

Bu çalışmada süper amatör küme futbolcularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 2012-2013 sezonu Muğla bölgesi süper amatör ligindeki takımların futbolcuları katılmıştır. Takımlar ve futbolcular rastlantısal olarak belirlenmiş olup ankete katılan 100 futbolcu gönüllü olarak sorulara yanıt vermişlerdir. Futbolcuların saldırganlık düzeylerini belirlemek amacı ile Kiper (1984) tarafından geliştirilen ve geçerlilik, güvenilirlik çalışması araştırmacı tarafından yapılan 30 maddeden ibaret "Saldırganlık Envanteri" kullanılmıştır. Envanter, yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık için üç alt boyut içermektedir. Sonuç olarak; futbolcuların saldırganlık düzeylerinin orta seviyede olduğu, futbolcuların gelir durumu ve yaşları ilerledikçe atılganlık düzeylerinin arttığı gözlemlenmektedir. Saldırganlık düzeyleri yüksek olan gruplar üzerinde, spor psikolojisi konusunda eğitilmiş antrenör veya mentörler yardımı ile çalışmalar yapılabilir. Saldırganlık düzeyleri normale dönen sporcular böylelikle öncelikle kendilerine, daha sonra takımlarına, genel olarak ise ülke sporuna yararlı olacaklardır.

Anahtar Kelimeler: Futbol, futbolcu, saldırganlık düzeyi

THE EXAMINE OF THE AGGRESSIVENESS LEVEL OF SUPER AMATEUR FOOTBALL PLAYERS IN MUĞLA

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the level of aggressiveness of super amateur league soccer team players in Muğla. The players in Muğla Super amateur league soccer teams in 2012-2013 season participated in the study. Teams and players were determined randomly, 100 football players who took the questionnaire responded to the questions voluntarily. In order to determine the level of aggressiveness of players, Aggressiveness Inventory which was developed by Kiper (1984) and which was tested for validity and reliability by the researcher was used. The inventory has 30 items and three sub-dimensions which are destructive aggression, assertiveness and passive aggression. As a result, footballers were found to have medium levels of aggressiveness and the assertiveness levels of players were found to increase as their income status and ages increased. Studies can be done on soccer players who have aggressiveness with the help of trainers and experts who are educated about sports psychology. Thus, the soccer players have an optimal aggressiveness level, will be beneficial to themselves, their teams and national sports in general.

Keywords: Aggressiveness, football, footballer

¹ Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Muğla (yazışmadan Sorumlu Yazar: E mail: yaafyon@gmail.com)

² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla

GİRİŞ

Futbol dünyanın ve ülkemizin en popüler spor branşlarından biridir. İlgi çekiciliği ve çeşitli toplumlarda zevkle uygulanabilirliğinden dolayı geniş kitlelere mal olmuş milyonlarca insanın ilgi odağındadır. İnsanların gün geçtikçe futbola olan ilgilerinin artması, futbolu bilerek oynayan oyuncuların yetişmeye başlamasının yanında, bu oyunun özelliklerinin ilgi çekici olmasından kaynaklanabilir [1]. Hiç şüphesiz ki futbol yeryüzündeki en popüler spor dalıdır. Basit bir oyun olmanın ötesinde bir bakış açısıyla futbol, yeryüzündeki ilk evrensel imparatorluktur. Fransız sosyolog Boniface'e göre; futbol küreselleşmenin nihai aşamasıdır ve Dünyada futboldan daha evrensel bir olay bulunmamaktadır. Uzmanlar tarafından bir oyun olarak kabul edilen futbol, gençlerin ruhen ve bedenen sağlıklı olmalarını sağlamaktadır. Bunun yanında sosyolojik ve psikolojik açıdan gelişimlerini de olumlu yönde etkilemektedir. Bu nedenle futbol, bir eğitim vasıtası olarak kabul görmektedir [2].

Futbolcu ise; futbol oynamayı profesyonelleştirmiş veya amatör şekilde oynamayı uğraşı edinmiş kimsedir [3]. Futbolcu olmak, herhangi bir mesleğe sahip olmaktan çok farklıdır. Aslında bir futbolcu için mesleğini icra etmek yani futbol oynamak kolaylıkla yerine getirebileceği tek hedeftir. Bunun yanında üzerinde hissettiği baskılar ve diğer dış etkenlerde ilk olarak futbolcunun oynadığı futbolu etkiler. Kazanmak zorunda olduğunu düşündüğü bir maça çıkarken futbolcunun üzerinde, futbol, bir takım oyunu olduğu için hata yaparsa tüm takımı etkileyeceği ihtimali nedeniyle çok büyük bir baskı oluşturmaktadır [4].

Saldırganlık, insanoğlunun var olduğu günden beri varlığını sürdüren bir davranış biçimidir. Çocukların oyunlarındaki kavgalarından, sokak çatışmalarından, savaşa kadar bir insanın bir diğer varlığa acı verme çabası, belki de üzerinde en çok araştırma yapılmış insan davranışlarından biridir. Günümüzde de çok popüler bir araştırma konusu olan "saldırganlık" genel olarak, canlı veya cansız herhangi bir varlığa karşı fiziksel ve/veya duygusal olarak zarar vermeyi amaçlayan her türlü davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır [5]. Saldırganlık, başkalarının kişisel haklarına aldırış etmeden, onları göz ardı etmeyi içerdiği gibi, başkalarının hak kullanımını engellemek, ya da hak kullanımı için uygun koşulların ortaya çıkmasına mani olmak, duygusal ve fiziksel olarak zor kullanmak gibi fiilleri içermektedir [6]. Karmaşık sosyal dünyadaki en önemli uğraşlardan biri insanlarla ilişki kurmaktır. Sosyal davranışların kaynağı, bebekliğin ilk günlerine kadar dayanmakla birlikte insanın gelişimine paralel bir seyir izlemektedir. İnsan büyüdükçe diğer insanlarla karşılaşmakta ve onların varlığının farkına varmaktadır. Bu durum sosyal gelişimin kaçınılmaz ve devamlı bir koşuludur. Başkaları ile ilişki kurmanın olumlu ve olumsuz yönlerinin gelişimi örneğin saldırganlık, bu nedenle büyük önem taşımaktadır [7].

Sportif performans, sportif bir eylemin başarılması için en iyi olanaklarla ortaya konulan motorsal ve psiko-motorik yetenekler olarak tanımlanmaktadır [8]. Sportif saldırganlığın artması performansı daha çok arttırmaktadır. Buna çok fazla uyarılma neden olarak gösterilmektedir çünkü aşırı uyarılmışlık düşmanlık içeren saldırganlığın bir aracıdır. Aynı durum araçsal saldırganlıkta da geçerlidir [9]. Aşırı uyarılmışlık durumunda kişiler, sinirlilik, sertliğin yanında kayıtsızlık, konsantre olamama ve sakarlık gibi belirtiler de gösterebilirler [10]. Bütün sporlar gibi futbol da saldırgan dürtülerin boşaltıldığı ve dönüştürüldüğü anlardan biridir. Golü atan futbolcunun yüzünde beliren ifade sevinçten çok öfkeye yakındır çoğu zaman [11].

Saldırıcılık hangi şekilde tanımlanırsa tanımlansın kişinin kendisine veya başkasına zarar veren bir davranış biçimini ortaya koymakta ve kabul edilemeyecek olumsuz bir sosyal beceriyi anlatmaktadır [12]. Bu çalışmanın amacı, Muğla Süper Amatör Ligi'ndeki takımlarda futbol oynayan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesidir.

MATERYAL ve METOT

Çalışmada kullanılan envanter 2012-2013 Muğla Süper Amatör ligindeki takımların futbolcularına yaptırılmıştır. Takımlar ve futbolcular rastlantısal olarak belirlenmiş olup, 100 amatör futbolcu çalışmaya katılmıştır. Araştırmada futbolcuların saldırganlık düzeylerini belirlemek amacı ile İter Kiper (1984) tarafından geliştirilen 30 madde ve 3 alt test içeren "Saldırıcılık Envanteri" uygulanmıştır [13]. Bunlar: yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlıktır. Envanterde her bir alt test 10 soru ile belirlenmiştir. Yıkıcı saldırganlıkla ilgili maddeler; "1, 2, 3, 13, 14, 15, 22, 23, 24, 29" Atılganlıkla ilgili maddeler; "4, 5, 6, 10, 11, 12, 19, 20, 21, 28", Edilgen saldırganlıkla ilgili maddeler ise 7, 8, 9, 16, 17, 18, 25, 26, 27, 30 olarak belirlenmiştir.

Envanterde kullanılan materyal, soru formu ve yanıt kâğıdıdır. Sorular "bana hiç uymuyor=-3", "bana biraz uymuyor=-2", "bana uymuyor=-1", "kararsızım=0", "bana uyuyor=+1", "bana biraz uyuyor=+2", "bana çok uyuyor=+3" arasında yanıtlamayı içeren 7'li likert tipidir. Kuramsal olarak her bir alt testte, her soruya bana çok uyuyor şeklinde yanıt veren denek +30, bana hiç uymuyor şeklinde yanıt veren denek ise -30 puan almaktadır. Ancak istatistiksel olarak eksi puanlar kullanılmayacağından dolayı ve sıfır sayısının da istatistiksel analizde sorun yaratacağı düşüncesiyle her toplam puana 31 sayısı ilave edilmiştir. Bu sayede her bir alt testten alınan puan 1, en yüksek puan 61 olmaktadır. Envanterin kendisinde olmamakla birlikte, her üç alt ölçeğin toplam puanlarından yola çıkılarak her denek için genel bir saldırganlık puanı da elde edilmiştir [14].

Bu araştırma için yapılan güvenilirlik çalışmasında envanterin "Yıkıcı Saldırıcılık" alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0,723$; "Atılganlık" alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0,721$ ve "Edilgen Saldırıcılık" alt boyutuna ait iç tutarlılık katsayısı $\alpha=0,715$ olarak bulunmuştur. Envanterin tümüne ilişkin elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise $\alpha=0,781$ olarak hesaplanmıştır.

Kiper (1984) tarafından geliştirilen saldırganlık envanteri sıralama ölçeği türünde (ordinal) hesaplandığından hipotezimizi doğrulamak için elde edilen veriler normallik varsayımı kontrolünden (Shapiro-Wilk test, $P=0,68$) sonra Pearson korelasyon ve tek yönlü varyans analizi testleri, '0,05' ve '0,01' önem düzeyinde kullanılmıştır. Tamamlayıcı istatistiklerde ise frekans analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. Bunlar; örnekleme oluşturan grubun demografik özellikleri ve bunlara ilişkin Anova ve korelasyon tablolarından oluşmuştur.

Tablo 1: Araştırmaya katılan futbolcuların demografik özellikleri

Değişkenler	Gruplar	N	%
Yaş	18-21 yaş	29	29,0
	21-24 yaş	46	46,0
	24-27 yaş	17	17,0
	27 yaş ve üstü	8	8,0
Futbol Oynama süresi	0-3 yıl	11	11,0
	3-6 yıl	29	29,0
	6-9 yıl	32	32,0
	9 yıl ve üstü	28	28,0
Oynadığı Mevki	Kaleci	11	11,0
	Defans	35	35,0
	Orta Saha	33	33,0
	Forvet	21	21,0
Eğitim durumu	Lise	26	26,0
	Üniversite	74	74,0
Baba Eğitim	İlkokul	33	33,0
	Lise	54	54,0
Anne Eğitim	Üniversite	13	13,0
	İlkokul	43	43,0
	Lise	47	47,0
Baba Mesleği	Üniversite	10	10,0
	İşçi	39	39,0
	Memur	25	25,0
	Esnaf	19	19,0
Anne Mesleği	Emekli	17	17,0
	Ev hanımı	71	71,0
	Memur	14	14,0
	İşçi	9	9,0
Gelir Durumu	Emekli	6	6,0
	400-600	5	5,0
	600-900	10	10,0
	900-1200	31	31,0
	1200üstü	54	54,0
Toplam		100	100,0

Tablo 2: F futbolcuların demografik özelliklerine göre Anova tablosu

Boyut	Gruplar	N	\bar{X}	SS	F	P	Tukey	
Atılganlık	Yaş	18-21 yaş (1)	29	15,4	±1,35	2,546	0,012*	1-4 2-4
		21-24 yaş (2)	46	16,8	±1,26			
		24-27 yaş (3)	17	17,6	±1,45			
		27 yaş ve üstü (4)	8	19,4	±1,29			
	Gelir Durumu	400-600 (1)	5	14,8	±1,24	2,869	0,034*	1-4 2-4
		600-900 (2)	10	14,9	±1,56			
		900-1200 (3)	31	17,6	±1,46			
		1200 üstü (4)	54	19,9	±1,38			
Edilgen saldırganlık	Futbol Oynama süresi	0-3 yıl (1)	11	15,7	±1,92	2,775	0,031*	1-3 1-4
		3-6 yıl (2)	29	17,6	±1,85			
		6-9 yıl (3)	32	18,1	±1,71			
		9 yıl ve üstü (4)	28	19,4	±1,56			
	Mevki	Kaleci (1)	11	15,7	±1,54	2,137	0,015*	1-2 2-4
		Defans (2)	35	19,6	±1,68			
		Orta Saha (3)	33	18,1	±1,35			
		Forvet (4)	21	16,4	±1,49			
Yıkıcı Saldırganlık	Mevki	Kaleci (1)	11	14,3	±1,75	2,486	0,041	1-2 2-4
		Defans (2)	35	19,8	±1,98			
		Orta Saha (3)	33	17,1	±1,54			
		Forvet (4)	21	16,1	±1,91			
	Baba Mesleği	İşçi (1)	39	19,3	±1,65	2,597	0,028*	1-2 1-4 2-3
		Memur (2)	25	14,8	±1,45			
		Esnaf (3)	19	18,9	±1,59			
		Emekli (4)	17	13,1	±1,39			

P<0,05*

Tablo 3: Futbolcuların saldırganlık düzeylerinin incelendiği korelasyon tablosu

	Yaş	Gelir Durumu	Yıkıcı Saldırganlık	Atılganlık
Yıkıcı Saldırganlık	r	-0,010	0,017	
	P	0,919	0,870	
	N	100	100	
Atılganlık	r	0,228*	0,248*	-0,013
	P	0,022	0,013	0,900
	N	100	100	100
Edilgen Saldırganlık	r	0,003	-0,021	0,398**
	P	0,975	0,838	0,001
	N	100	100	100

P<0,05* p<0,01**

Tabloya göre; araştırmaya katılan futbolcularda, edilgen saldırganlık düzeyleri arttıkça, yıkıcı saldırganlık düzeylerinin arttığı gözlenmektedir. Ayrıca sporcuların yaşı ilerledikçe atılgnlık düzeylerinin arttığı, gelir düzeyleri arttıkça da atılgnlık düzeylerinin arttığını söyleyebiliriz.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamaları incelendiğinde, yaş gruplarına göre atılgnlık boyutunda, oynadıkları mevkiye göre edilgen saldırganlık ve yıkıcı saldırganlık boyutlarında, gelir durumlarına göre atılgnlık boyutunda, futbol oynama sürelerine göre edilgen saldırganlık boyutunda ve babalarının meslekleri düzeylerine göre yıkıcı saldırganlık boyutunda istatistiksel olarak $p<0,05$ düzeyinde anlamlı farklılıklar gözlenmektedir.

Futbolcuların yaş ve gelir durumları incelendiğinde; futbolcuların gelir durumu ve yaşları ilerledikçe atılgnlık düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bu sonuçlara göre, futbolcuların saldırganlık düzeyleri üzerinde ailelerinin gelir düzeylerinin kısmen bir etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Tiryaki (1996) tarafından spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, gelir düzeyi göz önüne alınarak yapılan tüm karşılaştırmalarda bireylerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya konmuştur [15]. Araştırmacıların buldukları bu sonuçlar, elde edilen çalışma bulgularını destekler niteliktedir.

Erşan ve Doğan (2002) tarafından Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin yaşları ile yıkıcı saldırganlık, atılgnlık ve edilgen saldırganlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır [16].

Kiper (1984), bireyin kendi çıkarlarını koruması için kaygıya kapılmadan duygularını açıkça anlatabilmesi ve başkalarının haklarını kabul ederek, kendi hakkını kullanmasını sağlayan her davranışı atılgnlık olarak tanımlamıştır. Atılgnlıkta birey kendi haklarını, duygu ve düşüncelerini ifade ederken karşısındaki kişinin hakkını göz ardı etmemektedir. Sporunun, oyun kuralları içerisinde fiziksel gücünü kullanması atılgnlık olarak değerlendirilir, kurallara uygun bir yumrukla rakibini yere indiren boksör saldırgan olarak değil atılgn olarak değerlendirilmektedir [13].

Afyon ve ark. (2000) yaptıkları genç ve amatör futbolcuların saldırganlık düzeylerinin karşılaştırmasında; amatör takım futbolcularının saldırganlık düzeyi ortalamalarını $12,72\pm0,42$ ve genç takım futbolcularını ise $11,53\pm0,22$ olarak bulmuştur [17]. İki grup karşılaştırıldığında t değeri $-29,405$ tespit edilmiş ve aralarında ($p<0,01$) düzeyinde anlamlı ilişkiye rastlanmıştır. Bu sonuç amatör sporcuların genç sporculara oranla daha yüksek saldırganlık eğilimine sahip olduklarını göstermektedir.

Uluğtekin (1976) yaptığı çalışmasında saldırganlığı etkileyen etmenlerden en önemlilerinden birinin "aile" olduğunu belirlemiştir [18]. Araştırma bulgularımıza göre futbolcuların saldırganlık duygusu taşıyıp taşıyamamasında, babalarının eğitim seviyesinin de etken bir rolü olduğu söylenebilir.

Bahadır (2006) 'ın Konya spor taraftarı üzerinde yapmış olduğu çalışmasında; bireylerin eğitim düzeylerinin yükseldikçe şiddete eğilimlerinin azaldığını savunmaktadır [19].

Kurtiç (2006) 'de yapmış olduğu çalışmasında; futbol seyircilerinin eğitim seviyelerinin düştükçe olaylara fiili olarak katılımlarının artış gösterdiğini savunmaktadır [20] .

Sonuç olarak; uzun süre futbol oynayan sporcuların yılların geçmesine paralel olarak deneyimlerinin arttığını, hangi durumun saldırganlık hangi durumun hakkını koruma olduğunu daha iyi analiz edebildiklerini, hem kendi hakkını hem de rakibinin hakkını müsabaka kuralları çerçevesinde korumayı bildiklerini söyleyebiliriz.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında futbol sektörunün ilgili birimlerine, her sezon öncesi saldırganlık önleme adına eğitimler verilmesi önerilirken, bu çalışma ile ilgilenen araştırmacılara ise saldırgan davranışlar gösteren futbolcular üzerinde daha kapsamlı bir çalışmanın yapılabileceği önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Günay M, Yüce A. Futbol antrenmanının bilimsel temelleri. Gazi Kitapevi, Ankara; 2008.
2. İnal AN. Futbolda eğitim öğretim. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara; 2006.
3. Şahin HM. Sporda şiddet ve saldırganlık. Nobel yayın, Ankara; 2003.
4. Özmaden M. Seyircilere göre futbolda saldırganlığı teşvik eden faktörler üzerine bir araştırma. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Doktora Tezi, 2004.
5. Özdevecioğlu M, Yalçın Y. Spor tatmininin sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2010; (1):63-76.
6. Giray C, Salman G. Fenerbahçe taraftarlarının takımlarına yönelik psikolojik bağlılıkları ile saldırganlıkla ilgili tutumları arasındaki ilişki. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergi. 2008; (13):147-15.
7. Morgan FC. Psikolojiye giriş. (Yayın Sorumlusu: Sirel Karakaş ve ark). Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, Ankara; 2011.
8. Hasırcı S. Sporda denetim odağı. Bağırgan Yayınevi, Ankara; 2000.
9. Cox RH. Sport psychology. Dubuque, Iowa: Wm.C. Brown; 1985.
10. Konter E. Bir lider olarak antrenör. Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul; 1996.
11. Koçak O. Feyyaz'ın tekmesi: Futbol ve kültürü takımlar. İletişim Yayınları, 2001:313-322.
12. Dilekmen M, Ada Ş, Alver B. İlköğretim II. kademe öğrencilerinin saldırganlık özellikleri. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2011;10 (2):927-944.
13. Kiper İ. Saldırganlık türlerinin çeşitli ekonomik, sosyal ve akademik değişkenlerle ilişkisi. Ankara Üniversitesi, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 1984.
14. Güner ÇB. Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Samsun, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
15. Tiryaki S. Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin Belirlenmesi (Takım ve Bireysel Sporlar Açısından Bir inceleme). Mersin Üniversitesi, Mersin, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
16. Erşan E, Doğan O. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinde atılganlık ve saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, 2002.
17. Afyon YA, Saygın Ö, Yıldız SM. Muğla bölgesi amatör ve genç takımların kategorilerine ve mevkilerine göre saldırganlık düzeylerini karşılaştırılması. II. Futbol ve Bilim Kongresi Bildiri Kitapçığı, İzmir, 2000.
18. Uluğtekin S. Ana baba davranışlarıyla çocuğun saldırganlık ve bağımlılık eğilimi arasındaki ilişkilerin araştırılması. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, 1976.
19. Bahadır Z. Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik kültürel yapısının şiddet eylemine etkisi (Konyaspor Örneği). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
20. Kurti N. Futbol seyircisini saldırganlığa iten psiko-sosyo nedenler (Sakarya İli Örneği). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.